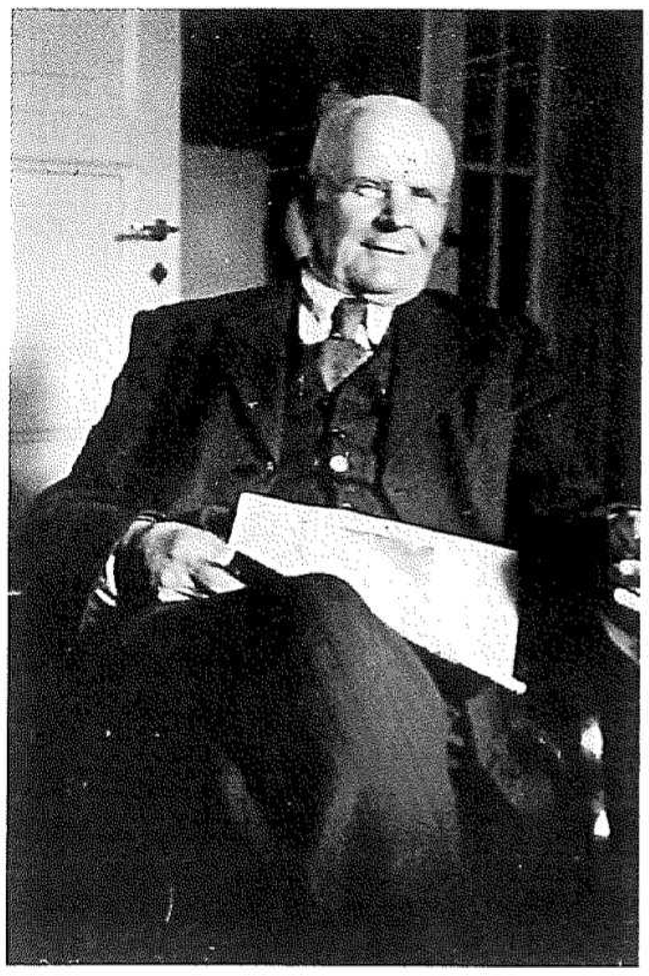

Kuvassa on Vilho Vainio, hänet on kuvannut Kaarlo Vainio.

Kaarlo Vainion lisäys:

Isäni, asemapäällikkö Vilho Vainio oli syntynyt vuonna 1880 Huittisissa kelloseppä Matti Ekholmin poikana. Hän suoritti elämäntyönsä Valtion Rautateillä ja pääsi eläkkeelle vuonna 1949 Hämeenlinnan asemapäällikön virasta. Eläkepäiviään hän vietti ensin Hämeenlinnassa ja vuodesta 1956 lähtien Helsingissä, jossa ohessa julkaistua muistelmatekstiä myös syntyi. Valitettavasti hän ei ehättänyt viedä tekstissä mainittuja paikkoja kartalle. Vilho Vainio kuoli liikenneturmassa toukokuussa 1962.

Vilho Vainio:

Muisteloita kotiseudusta

Kun aina olen tuntenut suurta rakkautta syntymäkotiini ja kotiseutuani aina näin vanhuuteni päivinä muistelen ja mieleni sinne kaipaa, niin koetan kaikesta siitä jotakin muistamani mukaan kirjoittaa lapsille ja lapsenlapsillekin. Ajatuksissani usein toistuu se, että isäni, vaikka hän halpa kyläkelloseppä vaan oli, niin hänellä oli tarjota koti, jossa me kaikki lapset saimme kasvaa täyteen ikään - kodin turvassa. Sitä en itse ole voinut lapsilleni varata. Viranhoidon takia rautateillä ei siihen ollut mahdollisuutta.

Kotimme oli Kivirannan omistajan Oskari Kiven omistukseen samoin kuuluvan Karpin tilan maalla, vuokratontilla ja kirkonkirjoissa se oli Huittisten pitäjän Kirkonkylään kuuluva. Maa oli tässä laakeata kauvaksi läntistä kohden, ja kotini ikkunoista näkyi kauvaksi yli maisemien auringon laskuun saakka.

Punkalaitumenjoki virtasi siitä ohi, ja on asuntomme kohdalla pienoinen Särkimyskoski. Tulvillaan ollen jäiden lähdön aikaan se kyllä oli jopa vallan mahtavakin, jopa niin mahtava, että jäät olivat särkeneet kosken yli rakennetun kivisillan kaikki hauvenkuonot ja kosken alajuoksuun sillan keskikohtaan oli rakennettava vankka tukimuuri, ettei jäät enempää olisi päässeet siltaa hajoittamaan.

Silta oli korkeahko kaarisilta. Tyrvään puolen miehet juttelivatkin, että huittislaisten on pitänyt rakentaa kivistä tielle "mäkiä", kun ei heillä itsellään muualla mäkiä olekaan. Niinhän asia olikin.

Harvoja mäkiä Huittisissa on ja nekin joita on, ovat matalia. Tampereelle päin mennessä on matala ja loiva Unton mäki, puolen kilometrin päässä kotoa. Mistä tämä Unto-nimi johtuu, en tiedä. Karhiniemellä on Unton sotilasvirkatalo, luutnantin palkkatalo, ruotujakolaitoksen ajoilta. Tämä Unto on lasten äidin kotitalo.

- Merkittäköön vielä, että tämä Särkimyssilta on S-kirjaimen muotoinen, vieläpä Sammun puoleisesta päästä maantiehen jyrkkä S:n

Särkimyssilta vanhassa muodossan kivisiltana.

pää. - Olipa ainakin vähäsen vaarallista hyvin kovaa vauhtia ajaa siitä päästä alas Tampereelle päin mentäessä. Muistankin, että pikkupoikana seurailin juopuneitten ajoa siitä.

Kun olin vähä poika, niin siihen aikaan oli kotiani vastapäätä olutpryki, toisella puolella peltoa, joen rannassa, parisataa metriä Kivirannan kosken alapuolella. Jossakin "mörskissä" olutpanimon lähitteillä isännät oluulla juopottelivat, ja pääsivätkin "aikahumalaan", kun sitä korittain joivat. Kun sitten hevosilla kotiin ajelivat, niin hevoset herkästi ravasivat, kun oluthumalaiset miehet perässä mörysivät ja heiluivat kovassa menossa puolelta toiselle käänteitten mukaan, mutta kaikkein hoinottomimmin Särkimyssillan äkkikäänteissä. Hevosethan kotiinmenosta ainakin huolekkaita ovat, ja oluen hajusta ärtyneinä yltyi juoksuntahti samalla ikäänkuin pakoa tehden. Aina isännät ässäsillasta sentään hengissä selvisivät, vaikka putoamaisillaan pelottavasti heiluivatkin kärryillä.

Sillasta Untonmäkeen onkin ehkä lähes kilometrin matka tasaista maantietä. Tätä väliä nimitettiin vattaiksi. Nimi johtunee siitä, kun keväisin tulvien aikaan vedet lainehtivat siinä tien yli. Sana johtunee ruotsinkielen vatten-sanasta. Tämä väli oli lapsuuteni aikana aivan asumatonta.

Untonmäen ja Sammunjoen sillan välillä on Ison-Käen talon rakennuksia, jotka Huittisten kunta omistaa samoinkuin maatkin. Isolla-Käellä ei ollut perillisiä. Emännän kuoleman jälkeen osti kunta koko talon ja vapaussodan jälkeen 1918 sijoitettiin siihen orpokoti,

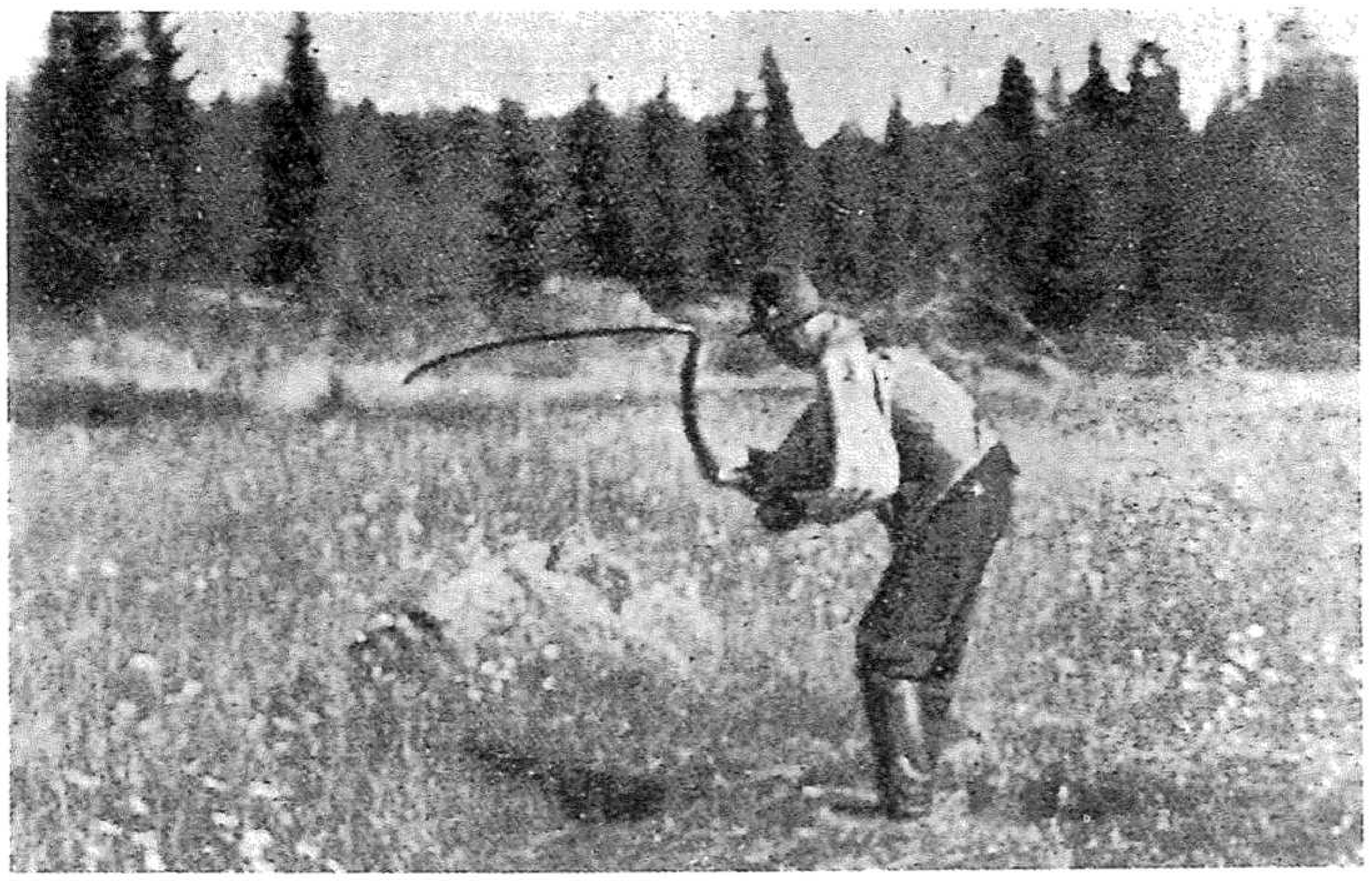

Heinäntekoa vääränvartisella viikatteella Raijalanjärvellä.

jossa saivat suojan sodassa punaisten kaatuneitten orvoiksi jääneet kodittomat lapset.

Sammunjoki on vaan tulvien aikoina joen arvoinen, kuivana aikana se on suurehko puro ja vasta sillasta alajuoksuun saakka se on vähäinen joki. Sillan Tampereen puoleisessa päässä oli Norrin ja Mattilan talot. Siitä menee tien oikealta puolelta tie Nanhialle. Talot olivat maantien vasemmalla puolella pahassa mutkassa. Uusjaossa Norri siirrettiin mäkeen Tampereelle päin ja Mattilan talo myytiin palstoina eri henkilöille. Takkulan talo on joen rannassa sillan toisella puolella, ja toisella puolella taas on Vähä-Käen talo, vasemmalla.

Vesiniityn heinämaita

Kotiapäin tultaessa poikkeaa tien oikealta puolelta Ison-Käen ja Untonmäen puoliväliltä Levinkuja, mikä vie Vesiniituille, jossa isällä oli Hemmon talolta vuokrattuna noin yhdeksän tynnyrinalan maa Sammunjoen varressa. Se oli jaettuna kolmeen aidattuun viljelyspalstaan. Tien varressa oli riihi ja luva ja joen puoleisessa palstassa oli ristinurkkainen harvaseinäinen hirsilato heiniä varten.

Untonmäki oli kaunis metsäinen asutuskylä. Mutta vielä vähän lisää Vesiniityn muistoista. Koko tämä laaja alue saatettiin käyttää viljelyksessä vasta n.k. koskienperkausten jälkeen vuoden 1880 vaiheilla. Vesiniitty on Loimijoen ja Sammunjoen välinen alue Tapanin torpista Kokemäen jokeen ulottuva niemimaa, mikä on jaettu monien kylien taloille. Kotimme maata vastassa oli Kivirannan suuren suuri luonnonniitty. Heinänteon aikaan sinne tuli kaksikymmentä niittomiestä väärävartiset jokaisella. Oli mieleen vaikuttava näky, kun tämä miesjoukko lähti luokoa teke-

Saarikko, entinen Juti Untonmäessä.

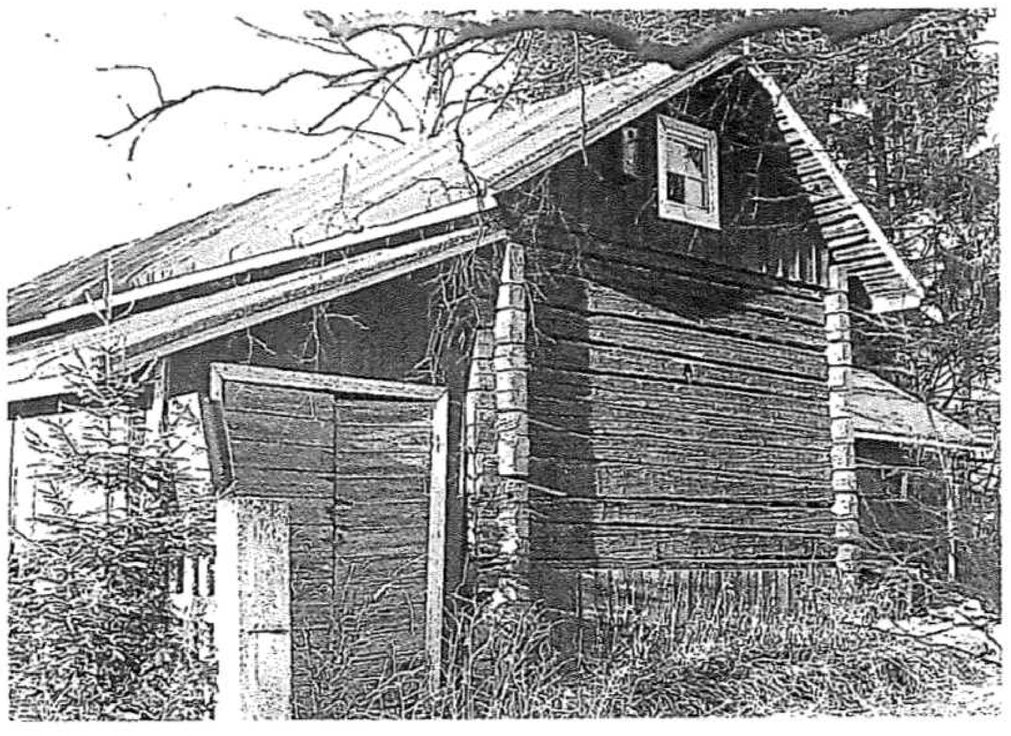

Entisen Jutin talon ulkorakennus, joka on aikaisemmin ollut putkana.

mään. Vouti ensimmäisenä ja torppien päivämiehet kukin arvonsa mukaan vuorotellen väärävartisella molemmin puolin lyöden heinää kumoon. Kun viimeinenkin mies kävi lakeudelleen, niin oli siinä näkemistä, suurempaa ja arvokkaampaa kuin mitkään teatteriesitykset, unohtumattomaksi se on mieleeni jäänyt. Ihmistyön voima siinä antoi viimeisiä näytteitään. Näitten jälkeen alkoi kuulua koneitten sirritys heinäniityillämme ja ykspuolinen suoravartinen aukoa sarkojen päitä niittokoneitten tasaiselta alunottamiseksi.

Lehmät kuljetin Vesiniityn laitumelle Untonmäen alatietä, mikä Nikkilän talon kohdalta maalari Petrellin asunnon vierestä poikkesi maantien oikealle puolelle (oikea puoli Tampereelta tultaessa). Vesiniityn tiehen se yhtyi Plesolan torpan kohdalla. Se oli korkealla mäellä ja loisti yli peltojen kirkolle saakka; siitä sen kansan antama nimikin johtuu. Omistajan nimeä en enää muista. - Vastaisella puolella maantietä Nikkilän talon edestä yläpuolella poikkeaa toinen kylätie Nanhialle taikka oikeammin Ytille, mikä on sen kylän ensimmäisiä taloja.

Untonmäkeä ja sen asukkaita

Luettelen maantien varressa olevia Untonmäen asumuksia. Tien oikealla puolella mäen alla oli Huhkolan sepän paja ja asumus, minkä ympärillä oli suuri omenapuutarha. Sepän nimeä en muista, ehkä se oli Mäkinen. Mäen päällä oli Huhkolan moonamiesten asunto, ikkunain lukumäärästä päätellen oli siinä kolmen asumus, mutta mitään ulkohuoneita ei ollut, ei edes käymälää. Siitä vähän edelleen oli seppä Petrellin paja, sitten edelleen siitä oli poliisikonstaapeli Jutin asunto Vesiniityn tien varressa, kauniissa aurinkoisessa mäen rinnepuolessa, ja tien toisella puolella taas oli maalari Petrellin asumukset noin 1,5 ha:n maapalstalla. Kaunis asuinpaikka, näköala kirkolle saakka. - Maantien vasemmalla puolella alamäessä oli kaunis asumus suuren puutarhan suojassa, muutamia suuria omenapuitakin, joitten oksat roikkuivat maantien puolelle niin, että hevosen selässä mennen voi helposti ottaa omenan, niistä pienemmän kasvun omenat olivat erittäin hyvänmakuisia. Omistaja, vanhahko ukko niitä ankarana vartioi, olihan hänellä niistä hyvä jokapäiväisen leivän apu. Sitten oli sivussa päin muutamia työmiesten asumuksia ja mäen ylimmällä kohdalla oli räätäli Wessmanin talo, pitkä rakennus. Wessman oli kotini räätäli, minullekin hän teki kaikki vaatteet vielä kouluaikanakin, tyttärensä kanssa hän työskenteli. Tämä tytär oli kompurajalkainen, jalkaterät poikittain varpaat sisäänpäin kääntyneet, mutta muuten kyllä terve ja upearakenteinen.

Wessmanista seuraavana olivat leipuri Mattsonin asumukset. Hänen kuolemansa jälkeen perhe jatkoi leipomista ja voivat paljon paremmin kuin ammattileipurin eläessä. Rakensivat asuntonsakin uudelleen. - Tämän jälkeen on seppä Petrellin asunnot, paja on vastapuolella tietä. Kauempana mäessä Nanhian kylätien varressa on Santalan sisarukset, suurehko rakennus. Ja viimeisenä aivan maantien poskessa Nikkilän talo, jota nimitettiin Rääsynikkiläksi, kun sen rakennukset jäivät aina keskeneräisiksi. Minäkin muistan siinä kolme "pytinkiriviä", jotka kaikki olivat jääneet kesken - rääsyrakenteeksi.

Teileinmäki, aikaisemmin Teileenmäki, Sammussa.

Maantiepäädyssä oli kaksi valmista kammaria ja toisessa päässä keittiö, mutta kaikki muut huoneet olivat autioita ilman ovia ja ikkunoita ja rappuja, paksu lankku vaan vei autioon rakennukseen. Viimeinen "pytinkirivi", minkä muistan, oli aivan Nanhian kylätien vieressä. Siinä oli vaan muutama huone. Vanhan rakennuksen keittiö oli jätetty yksikseen. Se antoi talolle vielä avuttomamman vaikutuksen. - Nikkilässä oli musta juoksijavalakka, jolla isäntä kävi kilpa-ajossa Lauttakylässä Loimijoen jäällä. Oli nautinto katsella, kun Mattiisäntä Mustallaan kierteli ajorataa tavallisella laitioreellä ja aisapelit luokan varassa. Rääsyä oli tämä ajokin, palttoon liepeet vaan menossa ja hurjassa menossa liehuivat, ja Mustan luokka, länget, aisat onnettomasti viipottivat sinne sun tänne. Matti yritti räyhäten ottaa Mustasta koko ravinvoimat irti, mutta eihän valakalle palkintoja jaettu.

Vanhat teloitus- ja rangaistuspaikat

Niin kutsuttu Teileenmäki oli Sammun kylän maantien varressa vähän matkan päässä Maantie-Laurilasta Keikyään päin samalla puolella tietä kuin Laurilan talokin. Siinä kuolemantuomiot pantiin täytäntöön.

Riisarinmäki, jossa pantiin täytäntöön raipparangaistukset, taas oli Porin maantien varressa Ookilan talosta vähän matkan päässä Kankaantaan mäessä tien oikealla puolella. Neljäkymmentä paria raippoja oli oikeastaan 13 paria ja sidepari. Kullakin 13 parilla lyötiin kolme kertaa, mutta sideparia ei kait käytetty, joten lyöntien luku oli sis vaan 39. Tämä rangaistus oli kova kestettävä. Hartioihin vaan sai lyödä, sekä munuaisten yläpuolelle. Kaikki tapahtui nimismiehen valvonnan alaisena. Isä kertoi kerran nähneensä kun kahdelle samanaikaisesti annettiin tuo korkein määrä, ja niistä toisessa oli "riisarinäytteen antaja". Isäni mielestä tuo näytteen saanut mies oli saanut paljon kovemman "selkäsaunan" kuin se toinen, jonka vanha ammattitekijä oli "hosunut". - Roomalaisen ristiinnaulitsemisen edellä toimitettiin aina raipparangaistus, mutta se oli niin julma, että selkä verille lyötiin ja lihat vaan roikkuivat. Neljä vuotta Jeesuksen syntymän jälkeen Herodes Antipas oli ristiinnaulituttanut 2000 juutalaista Jerusalemissa. Jerusalemin hävityksen aikana Rooman legioonalaiset piiritysarmeijat ristiinnaulitsivat 500 juutalaista päivittäin, kaikkiaan arviolta noin 3000 miestä. Puut Jerusalemin ympäriltä kaikki otettiin ristiinnaulittavia varten niin, että koko kaupungin ympäristön alueet jäivät paljaiksi. Paljon siis tuskaa, tuskaa!

Kotini lähintä naapurustoa

Nyt olemmekin jo taas Vattailla. Kirkko näkyy kauniina Karsatin mäellä. - "Tee kirkko Karsattiin, Karsatissa sille kaunis paikka", huuteli paholainen Ripon vuorelta, kun Karhiniemelle kirkkoa rakennettiin. Paholainen kuului yöllä hajottaneenkin sen, mitä päivällä rakennettiin. - Tien vasemmalla puolella noin sata syltä poissa maantiestä on Moision torppa, nyttemmin jo itsenäinen talo. Moisio kuului Sammun kylän Takkulan

Vilho Vainion lapsuudenkoti eli entinen kelloseppä Matti Ekholmin talo, joka purettiin 1971. Talo oli vastapäätä Lauttakylän lukion uusinta osaa.

maihin ja teki pari hevospäivää viikossa vuokraa. Moision hevoset olivat raskaasta ajosta laihoja. Ainakin kerran muistan olleeni sitelemässä kauran eloa. Nestori niitti sitomille elovikahteella. Muitakin poikia Moisiossa oli, ja tyttäriäkin. Iida-niminen kuljetti lehmiä Vesiniityiltä, jossa myös oli heidän maita Vähän-Tapanin kohdalla. Tämä tytär, eikä aivan näötön ollutkaan, meni naimisiin Kantosen Antin kanssa. Antti oli punakaartilaisena ammuttu 1918.

Sillan pielestä Kivirantaan poikkeavan tien varressa on Huittisten Osuusmeijeri ja taas maantien oikealla puolella on entisen kivisillan kupeessa kosken rannassa nahkuri Lehtisen asumus ja Lehtisen puutarhan vieressä meijerin suuri sikala. - Nykyinen betonisilta on rakennettu vinoon joen yli paremmin tien suuntaan ja on tasapintainen, eikä siinä enää ole siis mäkiä eikä ässiä ajoa haittaamassa. Tämä silta on Tie- ja vesirakennushallituksen tekemä. Entinen silta oli manttaalikunnan rakentama, samoin kuin kaikki maantietkin. Tuo kaikki oli siis talojen rasituksena eikä se maanomistajille pieni rasitus ollutkaan. Maantiesannat tavallisesti ajettiin talvikelillä suuriin kasoihin määräpaikkoihin tien varteen, josta sitten roudan aikana vasta levitettiin.

Sillan Lauttakylän puoleisessa päässä vasemmalla puolella on ensimmäisenä pitäjänapulaisen pappilarakennukset, virka-asuntorivi oli ja on edelleenkin pääty päin maantietä yhdensuuntaisesti kotini ulkorakennuksen kanssa. Sangen vaatimaton se oli nykyajan pappiloihin verraten, päädyssä kaksi kammaria, sali, ruokahuone ja pihanpuoleisessa päädyssä keittiö. Se oli siis aivan samantyylinen kuin talojen asuinrakennukset pitäjässä yleensä. Pitkä ulkohuonerakennus oli alempana. Keittiöstä jatkona oli laudoista tehty puuvaja ja "pikkukamari", käymälä. Se oli aina hyvin puhdas ja siisti "pikkukamari". Myöhemmin Kivirannan maan rajalle rakennettiin pakari ja palvelijain huone. Rakennusten välissä oli puutarha, erittäin kaunis ja hyvinhoidettu sekä niin pieni pihamaa-alue, että siihen juuri ja juuri saatiin krokettipelin pinta mahtumaan portteineen. Se olikin meidän lasten suurin ilo, ja kesän poutapäivät siinä vietimmekin, kun Martti, nuorin Wiialan pojista ei

Huittisten Osuusmeijerin sikala kuului Lauttakylän maisemakuvaan jo Vilho Vainion nuoruudessa.

paljon voinut liikkua jalkasairautensa takia. Pappilan nimi oli Wiiala. Siinä lapsuuteni rakkain tanner onkin ja siellä ajatukseni kaiken ijän ovat eläneet.

Sillan oikeanpuoleisesta päästä menee kujatie kirkolle. Kosken rannassa tien varressa oli pappilan pieni alapuutarha sekä sauna ja mankelihuone puutarhan alapäässä.

Kotini, kelloseppä Ekholmin talo

Kujan vastaisella puolella oli kotini sauna ja aivan pappilan saunan kohdalla maantien poskessa oli kotini vanhanaikainen viljamakasiini, kaksikerroksinen se oikein oli. Jouluteurastuksessa sinne myös vietiin sianlihat tiinuun suolaan, ja verileivät vartaaseen kuivumaan.

Kotini sitten oli maantien vieressä, oja vaan välillä. Sinne toivoni aina ajatukseni vei. - Se oli jo vanha rakennus ja rakennettu sen ajan tapaan: tilavahko eteinen, vasemmalla suuri keittiö ja suuri neljännen osan huonetta täyttävä muuri tien puolella oven oikealla puolellla heti sisääntultaessa, suurehko leivinuuni ja hella edessä, kaksi ikkunaa pihan puolella ja yksi maantien puolellla.

Eteisen perällä suoraan ovesta tullen oli vähäinen kammari, jota nimitettiin "pikkukammariksi", oikealla oli suurehko sali, kaksi ikkunaa pihalle ja yksi tielle sekä tiilimuuri oven vasemmalla puolen ja sen toisella puolen kävi ovi pikkukammariin ja sitä ovea vastapäätä vei ovi verstaaseen, jota myös isän kammariksi sanottiin, muuri oven oikealla puolen, ikkuna pihan puolelle ja maantielle toinen.

Isän kammarin puoleisessa päässä oli pihan puolelta ulko-ovi ja pieni eteinen sekä eteisen perällä eteisen leveinen iso komero, josta myös oli vintinrappuset. Keittiön oven pielessä oli myös pieni komero vinttiin menoa varten ja rappuset sinne.

Wiialan pappilaa vastapäätä ja yhdensuuntaisesti sen kanssa oli ulkohuonerakennus, jossa oli makasiini, halkoliiteri, heinälato, kellari ja päässä navetta. Navetan edessä oli karjapiha sekä Kivirannan Karpinmaan rajassa tallirakennus, minkä kupeessa karjapihan puolella oli sikala, pieni, matala rakennus sekin ja tallin peräseinässä kiinni. Navetan ovipielessä oli toinen "pikkukammari", istuimet aika korkealla ja osa karjapihaa alla. Se oli kyllä sen ajan mittapuun mukaan aikahieno laitos. Tämän istumalaitoksen ja tallin seinän välillä oli karjapihan veräjä.

Piha-alueella oli tallin päässä pari pientä sarkaa perunamaata, sitten oli samalla kohdin rivi marjapensaita ja sen edessä omenapuita ja Wansénin rajalla sireenimaja, johon vei spireoiden käytävä pihanurmikolta. Muu pihan osa oli nurmikkoa, matalaa juhannus-

kukkaa. Siinä oli kesäpäivänä "hauska kellahdella", ja oikein levätä. Polkuina oli vaan jalanjäljen kuluttamia polkuja. Asuntorivin ja makasiinin seinäin väli oli soukka, että siinä juuri ja juuri hevosella rattaat perässä mahtui ajamaan.

Tämä oli se koti, jossa elämäni onnellisen lapsuuden ja nuoruuden olen saanut viettää, viimeisen kesän 1899 kolme kuukautta kokonaan, mutta sen jälkeen vaan silloin tällöin käymäseltä.

Lauttakylää vuosisadan vaihteessa
Särkimyssillalta Loimijoen sillalle

Jatkan kuitenkin tätä Lauttakylän asutuskartan piirustusta niin pitkälle kuin sitä muistan Loimijoen sillalle saakka. Tätä jokea sanottiin kyllä siihen aikaan Loimaan joeksi.

Kotini lähin naapuri samalla puolella tietä oli nikkari Wansénin talo, Kivirannan Karpin maalla. Sen naapuri Kasper Henrikssonin maalla oli työmies Nylundin mökki. Hänen vaimonsa oli tryykäri (oikein kiiltosilittäjä). Heillä oli kaksi lasta: Elli ja Niilo.

Sitten tulee meitä vastaan n.k. Prykin kuja, mikä vei kirkolta prykille ja yli Punkalaitumen tien edelleen Hannulan taloon, josta oli kotoisin kansanedustaja Mandi Hannula. Tämän kujan ja Punkalaitumen tien mutkauksen lähitteessä oli karvari Suomisen talo ja karvarin verstasrivi, ja sanottiin tätä kujaa siitä alkaen Emauksen tieksi. Prykinkujaa myöhemmin, kun ei oluttehdasta enää ollut, alettiin nimittää Puutteen kujaksi, koska sen varressa oli enemmän mökkiläisasutusta.

Karpin maa ulottui kujaan saakka ja oli sen ja Henrikssonin maan nurkkauksessa posti, rouva Lagerströmin omistamassa talossa ja oli hän myös postinhoitaja. Kotona ollessani kävin aina hakemassa postin, kirjeet ja sanomalehdet. Meidän kautta kulki moniin kaukaisempiin kyliin ja metsäkulmille lehdet ja kirjeet.

Maantien oikealla puolella, kotimme kanssa melkein nurkittain oli Teodor Polvianderin asunto ja ulkohuoneet. Siinä oli myöskin meidän ja Wansénin rajan kohdalla nimismies Holmbergin pieni asunto, keittiö ja kammari, hyvin somannäköinen asuntorakennus. Sen rajalla oli kauppias Luumin liiketalo. Nimi on tietysti Blom. Kauppa oli jo siinä lopetettu ja talossa asui opettaja Kantonen. Sittemmin siihen rakennettiin mykkäkoulu, ja sen taas osti itselleen kruununvouti Lydén ehkä noin 1893. Nyt siinä on Lauttakylän yhteiskoulu.

Sitten oli maantien ja kujan nurkkauksessa kanttori Polvianderin virka-asunto ja sen yläpuolella oli n.k. turkulaisten viljamakasiini, viljakauppiaitten viljanostopaikka.

Kanttorin talosta kirkolle päin oli suutari Wihlman´in asunto, sitten peltiseppä Sevon, sitten kelloseppä Snellman, entinen varvari eli piippusorvari. Viimeinen oli nikkari Kanervan suuri talo, koska hän työssään tarvitsi paljon tilaa.

Rantatien toisella puolella tiestä hautausmaahan oli kymmenen kapanalaa kanttorin perunamaata. Maantiestä Sevonin nurkalle kujan toisella puolella oli kauppatori ja puistikko, minkä edessä taas toisella puolen kirkkotien oli poikakoulu, jossa minäkin kävin kansakoulun.

Entinen nahkuri Mäen talo Lauttakylänkadulta.

Entinen Malmbergin talo Pukinojan rannalla.

Jos menemme Puutteentiestä maantien vasenta puolta niin kujan ja tien nurkkauksessa oli ensimmäisenä W.P.K:n ruiskumakasiini ja samalla tontilla toria vastapäätä kauppias Fagerström´in isompi kauppatalo, nyt siinä on Huittisten Säästöpankin kivimuuri.

Siitä edelleen jotenkin kirkkotien kohdalla on kauppias Fellman´in kauppatalo ja sen naapuri teurastaja Oksasen talo. Sitten oli pitempi väli apteekkiin, apteekkari Ridellin omistamiin rakennuksiin. Sen naapurina maantien ja Punkalaitumen tien nurkkauksessa oli meijeri, minkä omisti tanskalainen Jenssen, sitten siinä asui eläinlääkäri Lilljebladh, mutta nykyisin siinä on myös kivimuuri kauppatalona.

Punkalaitumen tien vastaisella puolella oli kauppias Bogdanoff´in talo, sen naapurina värjärin liike, nimeä en nyt muista, sitten kestikievarin pitäjä Limon ja tämän vieressä kauppias Nordgrenin pitkä kauppatalo Pukinojan rannassa ja sen toisella puolella Korkeakoskelle poikkeavan tien varressa puuseppä Siltanen, jos oikein muistan.

Loimijoen rannassa on taas Matikaisen talo, maatalo ahtaalla tontilla. Tästä vie yli joen suuri rautabetonisilta. Sillan toisessa päässä oli kojukka, siltavahdin oleskelusuoja, ja toimi siinä rahastajana "Kulta-Matti", Alaskan kultakaivoksilla käynyt Matti Leppänen. Matti kantoi ylikulkumaksun hevoskulkijoilta, muistaakseni 10 penniä hevoselta rattaat perässä; tämä silta oli vielä manttaalin kustannuksella rakennettu.

Joen rannassa vasemmalla puolen tietä on Käyrän talo, ja toisella puolen tietä Sahkon talo, maataloja. Sillan toisessa päässä joen rannassa, Sahkon kohdalla on Ranta-Rautio ja siitä edelleen Pukinojan rannassa Hällin talo sekä Pukinojan toisella rannalla Malmberg´in "hotelli", jossa pidettiin ruokalaa ja leipomoa ja kait osaksi teurastustakin. Siitä taas edelleen Punkalaitumen maantien kohdalla on Huittisten Osuuskauppa ja sitten Virtasen kauppaliike.

Entisen apteekin kohdalla maantien vastaisella puolella on uusi Wiiala, jonne pitäjänapulainen Mannelin muutti kotini naapurista. Siinä oli alkuperäisesti ollut Raution talo, minkä omisti apteekkari Ridell, joka oli antanut suuren tontin nimismies Wahlrosille. Tämä rakennutti sitten komeat rakennukset, jotka seurakunta sittemmin oli ostanut pitäjänapulaisen asunnoksi. Huittisten seurakunnalla oli silloin kolme pappia, kirkkoherra pääpappilassa, kappalainen Kulmalla ja pitäjänapulainen.

Kulman pappilassa oli keskikokoinen maatila, jonka vuokraaja oli kuuluisa palokuntalainen, suurikokoinen Kulman Jussi. Kulma oli kirkon lähellä Loimijoen rannalla, mutta Kulman maat ulottuivat hautausmaan rajaan saakka. Hyvä viljelystila se olikin, mutta Jussi ei ehkä ollut parhaimpia maanviljelijöitä, taikka oliko sen ajan maanviljelystaito ehkä myöskin heikkoa, niin kait se asia onkin.

Viialasta noin sadan metrin päässä oli leipuri Löngren ja sen naapurina värjäri Nylund, jonka rouva oli akusöörskä, siis kätilö.

Tämän naapurina oli siltavouti Schults, ja sitten pläkslaakari Salminen. Siitä meni tie Hannulan taloon ja tien toisella puolella oli kauppias Haviander´in talo ja kauppa torin tuntumassa.

Tämä osoittaa, että Lauttakylä kuusikymmentä vuotta sitten oli vaan harvaan asuttu maakylä. Muutama mökki on ehkä jäänyt mainit-

sematta. Ne eivät paljojakaan asutusta juhlista.

Muistan vielä, että kauppias Bogdanoffin jälkeen samalla puolella maantietä ennen Limonia oli värjäri Blom, jonka talon ja värjäriliikkeen sittemmin oli ottanut värjäri Virtanen.

On merkittävä, että taloja lukuun ottamatta sekä nimet että ammattinimet olivat silloin ruotsinkielisiä, ammattinimet tietysti suomenkielisinä väännöksinä. Ainoa suomenkielinen nimi oli karvari Lehtinen, mutta hänenkin emäntänsä liikanimi oli ollut alkujaan Laurell, joka oli hänen isänsä ja myös karvari. Tämä Lahtinen oli Karjalan puolen miehiä, joka oli tänne saakka tullut nahkurintöihin ja saanut siinä tyttären emännäkseen, Ruusan. Rosa olikin Laurellin ainoa tytär.

Kaikkihan silloin ruotsalaista oli ja ruotsinkieli pappien ja kauppiaitten ja lääkärin ja apteekkarin keskustelukieli. Huhkolan omisti Felix Randelin, hänkin ruotsalainen ja Leppäkosken Nikkilän omisti Oskar Lydén, mutta hänellä oli suomenkielinen emäntä ja kotikieli oli siis sen mukaan. - Mutta minun syntymäni aikoihin oli rovasti Ingeliuksen apulaiseksi saatu pastori Luoma, Hauhon syntyjä. Hän

"Miljoonaristeyksen" muutoksia. Kuvassa vasemmalla entinen osuuskaupan talo ja vanhan säästöpankin paikalla, kuvassa keskellä, entinen eläinlääkärin talo.

oli siis ensimmäinen suomalaisniminen pappi Huittisisssa.

Pitkäksi tämä kotilähistön "kartotus" venyikin. Jos jostakin saan käsiini pitäjänkartan, niin jäljennän siitä sitten vähän enemmänkin tarkemmin havainnollistuttamaan edellä olevaa.

Lauttakylään liittyvät kuvat ovat Keijo Jaakolan kokoelmista.

Huittisten apteekki 1900-luvun alussa.